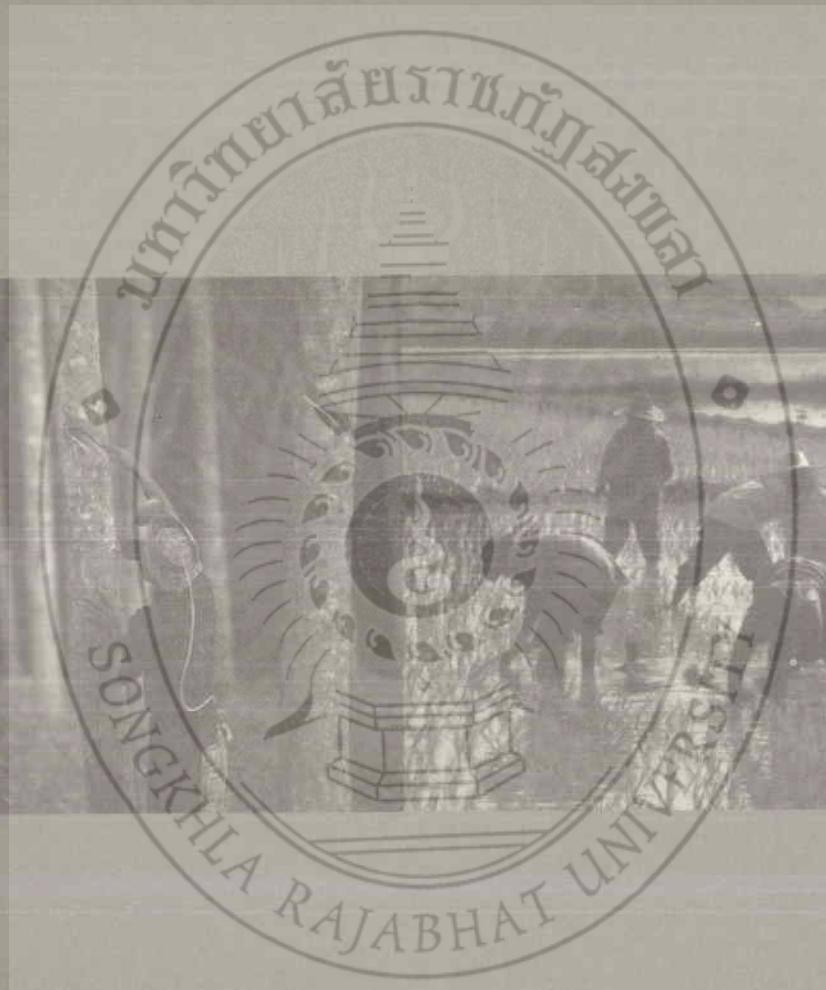

บทที่ 5
บันสรุป

สภาพชีวิตของชาวนา—ชาวสวนยางพาราในอดีต มีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ พึ่งพิงธรรมชาติ หาอาหาร เก็บ ปลากัด สมุนไพร มาใช้เพื่อการดำรงชีพ มีการปลูกข้าวเพื่อบรังโภค มีการผลิตที่ไม่สลับซับซ้อน ใช้แรงงานคนในครอบครัว แรงงานสัตว์เลี้ยง และเครื่องมือการผลิตง่ายๆ มีการพึ่งพิงกันสูงในหมู่เครือญาติ เพื่อนฝูง ยึดโยงกันด้วยสายใยวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมของความท่ามกลางหรือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เอื้ออาทรต่อกัน ร่วมพิทักษ์และปกป้องชีวิตทรัพย์สินของกันและกัน มีความเชื่อร่วมกัน และมีจิตวิญญาณเชื่อมโยงระหว่างผู้คนกับความเชื่อที่ได้ถ่ายทอดแบบสันติ เท็นได้ขาด ในกรณีชาวนาเชื่อเรื่อง “แม่โพสพ” อย่างลึกซึ้งและครั้งถาวรยิ่ง สะท้อนออกมากให้เห็นชัดเจนในพิธีทำ “บวัญข้าว” เพื่อบูชาแม่โพสพ ซึ่งมีการอันเชิญแม่โพสพมาสถิตใน “บวัญข้าว” เป็นมงคลวัญของชาวนาอย่างเป็นประทับใจยิ่ง ดังนี้

สิบນ้ำดำนิน ขอเขียนพี่เลี้ยง ทำดีอยู่เคียง ข้างพระมารดา มธุลีเทว ทั้ง
แม่เหล็กกล้าแม่ไฟสาลี ปลาทองนำหน้า นำแม่เสด็จมา จากແກ່ເທົ່າ ข້າວເໜີຍວ້າຂ້າວ
ເຈົ້າ ສິງລະ 7 ເມືດສໍາເຮົາໄດຍ້ ຂອພຣມຄຸລື ນໍາຫັນມ່າງມາ ມາໃຫ້ວັນນີ້ຂ້າວ ເກີດຄູ
ເກີດເຕົ້າ ເຕັມໄຮ້ເຕັມນາ ມນຸ່ຍ່າທັງຫລາຍ ໄດ້ຮອດເຂົ້າວ ດ້ວຍຄຸນພຣມາຣດາ ຕັດຕື່ສີທີ່
ເກົລຳໄດຍ້ຕຽງ ວັນນີ້ລຸກຍາ ເກີບເກີຍເສົ່ງແລ້ວຫານາ ເຈີນພຣມາຣດາ ຈັບຜ້າທອງທຽງ
ຂັກຂວານສິວົງສົ່ງ ໃຫ້ທົມລົມມາ ນາງແກ້ວນາງທອງ* ທອງພຸນຫຼຸນທົ່ວ່າ ພວກຫວາຍລຸກ
ປລາ ນັ້ນຂ້າວນາງປົ້ນ ນຸ່ງກະດອນແມ່ນດາ ທຸມພອນໂສກາ ໄຍຍອຍ່າງດີ ຂໍພົງໝຶ້ງຂໍ້ພົວ່າ
ນັ້ນອຸ່ທັນເນົາ ຂ້າວຈຸງທີ່ ພິສເງິຍຍອດຕອນ ທອງຮ່ວງທອງຮີ ຈຸດເຫັນເຂົ້າທີ່ ຂ້າວຫຍີ້ຂ້າວ
ຮ່ານ ຂ້າວຂໍ້ພົກົດໆ ທໍາທອນປະຈຳ ຂ້າວປະຈັດທອນຫວານ ຂ້າວຂໍ້ໄມ້ໄຟ ໄກ່ມີດົ່ນ
ຄລານ ດວຍເຮືອນນັ້ນຈ້ານ ນາງທົສສ່ຽຮສ ແລ້ວອັດປະກາງ ເມັດຕິທູນ່ນໍ້າເຫຍ ທັ້ງຂ້າວ
ຍ່ານໃຫ້ ຂອງຈານເນື້ນໄໝໂຮ ຮວງໃຫ້ມໍາຍ່ຍ່ອນ ປາກນົກນົ້ແລ້ ເພີ່ງແຕ່ງມານອນ ຮວງກອງ
ເປັນກ້ອນ ເຈີດຫຼຸດໆ ຂ້າວຂໍ້ໄໄກ/ເປີດ ໄກ່ເຫັນຢືນເມີດ ເດີທ່ານຍຸດື້ອົງ ໄໃໝ່ແມ່ນດາ
ລາຍ ຂ້າວກລາຍແຕງເລ່າ ເຈີນມາເຖະແມ່ເຈົ້າ ທໍາຂ້ວງໜີໃຫ້ສບາຍ ລຶ້ງຂ້າວກລາຍຄຸນໆ ລຸກ
ນຶກຍຸ່ນວາຍ ຂ້າວມາເອງໄສຮ້ ນາງພຸ່ມຄຸມໂພ ເລີບນກມຫາຂ້າຍ ມາແລ້ວຍ່າໄປ ຂໍອກອກ
ດອກໄດ ນາງຈານຂ້າວຫັນ ນາຍຮັກທັກຄູ ມະລີ້ມ້ອນຜູ້ ອຸ່ນ່າສັງສາຮ ເຈີນມາອ່ານານ
ເດີດທ່ານທັກຄູ ເຈີນມາອຸ່ນເມີດ ເສົ້ຈາມາອຸ່ນຮ່ວງ ມາຮັບເຄື່ອງບວງສຽງ ທີ່ຂ້າວອັນເຈີນ ມັນ
ອຸ່ນໃນນາ ກະເຮີຍກາໄວ້ ອ່າຍ່າໄດ້ຈົນ ຂ້ວງໜີໃນໄໝ ໃຫ້ມາທຸກຄົນ ມາສັງກຸດ ແກ້
ຄົນຈົນຫັນ ໄກ່ແມ່ໂພສ ເວື່ອຍອ້ອຍສັງອີຍເສົ້າ ນຶກຄື່ງມາຮັດ ລຶ້ງຈະເຂົາໄປໝາຍ ອ່າຍ່າໄທ
ຂັດຮາຄາ ລຶ້ງຈະເຂົາໄປດ້າ ອ່າຍ່າໄທຂັດຖຸນ ນີ້ຈ້າຕ້ວະທະບໍ່ນຸ່ງ ຈະແກນຄຸນພຣມາຣດາ

ให้ยังนาโค แม่ไฟเพฟเพ นาโซ สาวัง สิริวาย อะระหัง อิตามานี مانามา มาก่อน
แม่นวัญจ้าอย!

วัฒนธรรมและความเชื่อเช่นนี้ อยู่ในวิถีชีวิตของชาวนาในอดีต เป็นสิ่งที่ยึดโยงจิตใจของชาวนา กับอาชีพที่ตนทำอยู่ การทำนาจึงมีความหมายไม่เพียงแค่การผลิตเพื่อปรุงหรือเพื่อขาย แต่เป็นวิถีชีวิตที่เป็นองค์รวม เชื่อมโยงอาชีพและความเป็นอยู่ของตนกับธรรมชาติ ศาสนา และความเชื่อซึ่งเป็นมิติลึกซึ้งทางจิตวิญญาณ ที่ทำให้อาชีพทำนาในอดีตเป็นอาชีพที่มีความหมายพิเศษในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย ซึ่งสาระและความหมายนี้จะเปลี่ยนไปเมื่อข้าวนาเริ่มผลิตข้าวเพื่อขาย ใช้เครื่องจักรแทนแรงงานในครอ卜ครัว ผู้คนมีเวลา เพื่อบ้านและสัตว์เลี้ยง และความเชื่อเรื่องแม่โพสพางหายไปจากวัฒนธรรมของชาวนา สิ่งที่หล่อเลี้ยงใจของชาวนาที่มุ่งผลิตเพื่อขายจึงอยู่ที่เม็ดเงิน ขาดมิติทางจิตวิญญาณที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้ยืนหยัดสืบทอดอาชีพนั้นต่อไป เมื่อการทำนาประสบภาระขาดทุนหรือมีน้ำท่วมเลือกอื่นที่จะทำให้มีรายได้ที่ดีกว่า

การทำนา—การทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นงานที่ยากลำบาก ใช้แรงงานมากในบางชั้นตอนการผลิต การคมนาคมที่ไม่สะดวก และจำนวนราชูที่แทรกแซงลงมาไม่ถึงหรือลงทะเบียนการดูแลอย่างง่ายใจ มุ่งแต่แสวงหาประโยชน์จากผู้คนในรูปของการเกณฑ์แรงงาน การเก็บส่วยสาอกร ตามระบบศักดินา ทำให้ผู้คนต้องข่วยเหลือตัวเอง ผู้คนจะคิดถึง “น้ำใจ” มากกว่าสิ่งอื่นใด เพราะน้ำใจจะทำให้คนเกือบกู้กัน พึ่งพา กัน เกาะตัวกันแน่นเพื่อเป็นเกราะป้องกันภัย ทั้งจากผู้คน สัตว์ร้าย และภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในท้องถิ่นแบบนี้

หลังจากข้าวนา—ข้าวสวนยางพารา เริ่มผลิตข้าวและยางพาราเพื่อขาย ประมาณต้นทศวรรษ 2470 ตลาดและเงินเริ่มนับหมาท และค่อยๆ แพร่ตัวเข้ามาในชุมชน แต่ตลาดไม่ถึงกับสามารถบังการวิถีชีวิตของชาวนา—ข้าวสวนยางพาราได้ ตลาดเพียงควบคุมด้านการซื้อขายผลผลิต เพราะข้าวนาซึ่งไม่ได้เปลี่ยนไปจากการผลิต และความจำเป็นในการใช้เงินซึ่งมีมากนัก เนื่องจากทรัพยากรยังมีความสมบูรณ์อยู่มาก ข้าวนา—ข้าวสวนยางพารา ยังสามารถแสร้งหน้าบริโภคได้โดยไม่ต้องใช้เงินซื้อหา ฉะนั้นวิถีชีวิตและวิธีการผลิตจึงยังเหมือนเดิม มีการเคลื่อนเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยในช่วงทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา เมื่อข้าวนา—ข้าวสวนยางพารา ตัดการสูบบุหรี่คนดึกมาตรฐานขึ้น เพื่อเลื่อนฐานะของตนในสังคม ความจำเป็นต้องมีเงินจึงเริ่มมีขึ้น การมีหนี้สิน การสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินเริ่มปรากฏอย่างรุนแรงให้เห็น

ช่วงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เกิดขึ้นหลังพ.ศ. 2503 เมอรัฐประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและชาติฉบับที่ 1 และต่อมาอีกหลายฉบับ มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยวัดกันที่การเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวของประชากรภายในประเทศ โดยมีตัวเงินเป็นตัวชี้วัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชาติ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว รัฐได้เร่งสร้างความเจริญทางด้านวัตถุ เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตตามระบบทุนนิยม davranış วัตถุต่างๆ เกิดขึ้นในท้องถิ่น

* ตัวเอน คือ รือข้าวพันธุ์พื้นเมือง

เพื่อบ่งบอกถึงความ “ทันสมัย” ตามแบบฉบับของระบบทุนนิยม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของประทาน ไฟฟ้า ถนน วิทยุกระจายเสียง หรือแม้แต่วิทยุโทรทัศน์ สิ่งเหล่านี้ทำให้วัฒนธรรมเมือง ซึ่งมีเงาของระบบทุนนิยมทับซ้อนอยู่ แทรกตัวเข้ามาในชุมชนได้เร็วขึ้น วัฒนธรรมเมืองมุ่งเน้นความเจริญทางด้านวัสดุ วัสดุคุณค่าของคนด้วยความร่ำรวย และแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการผลิต ซึ่งต้องใช้เงินซื้อทั้งสิ้น เงินจึงแทรกตัวเข้ามาในชุมชนพร้อมๆ กับค่านิยมของชวนาน—ชาวสวนยางพารา ที่ค่อยๆ เริ่มเปลี่ยนไป

เงิน เริ่มนิบทบทมากยิ่งขึ้นในชีวิตประจำวัน ชวนาน—ชาวสวนยางพาราเริ่มต้องการเงินมากขึ้น เพื่อซื้อหาเครื่องอุปโภคและบริโภคที่เกินความจำเป็นในชีวิตประจำวัน ตามวัฒนธรรมเมือง เงิน วิทยุ โทรทัศน์ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตาแก๊ส เป็นต้น สภาพชีวิตค่อยๆ เริ่มเปลี่ยนชวนาน—ชาวสวนยางพารา เริ่มจะถูกเงินและตลาดเข้าควบคุมชีวิตมากขึ้น เมื่อชวนาน—ชาวสวนยางพาราปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิต ไม่ว่าจะเป็น ข้าวพันธุ์ใหม่ ยางพันธุ์ดี รถไถ ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง เพื่อเร่งผลผลิต ของตนให้สูงขึ้น ทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และขยายพื้นที่การเพาะปลูก เพื่อนำผลผลิตไปขาย ในตลาดและส่งหากำไรในรูปของ ตัวเงินจากการขายผลผลิตของตน ซึ่งสูมเสียงมากขึ้น เพราะตลาดมีความไม่แน่นอนสูง บางครั้งชวนาน ชาวสวนยางพารา ขายผลผลิตประสบภาวะขาดทุนหรือผลผลิตได้ราคาต่ำ เพราะภัยธรรมชาติซึ่งเกิดจากน้ำท่วม ฝนแล้ง ทำให้ “นาล่ม” หรือ “ข้าวมัน” ล้านทำให้ชวนาน—ชาวสวนยางพาราขาดทุนทั้งสิ้น ในขณะเดียวกัน ชวนาน—ชาวสวนยางพารา ก็ไม่สามารถพึงพิงความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำท่าเลสาบสงขลาได้ดังเช่นในอดีต เพราะความสมบูรณ์เหล่านี้ล้วนหนึ่งถูกทำลายลงด้วยการกระทำการของชวนาน—ชาวสวนยางพาราเอง ที่ใช้สารเคมี ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าแมลง อย่างเกินพอ ทำลายระบบนิเวศ ทำลายชีวิตสัตว์ จนความสมบูรณ์ค่อยๆ หายไป ไม่สามารถข้าวลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้อีกด้วยไป เพราะต้องซื้อหาด้วยเงินทั้งสิ้น วิถีชีวิตของชวนาน—ชาวสวนยางพาราผูกติดอยู่กับตลาด ขายผลผลิตขาดทุนย่อมนำไปสู่การเป็นหนี้และเริ่มพอกพูนขึ้น เมื่อการผลิตข้าวในปีต่อไปเกิดปัญหาขึ้นมาอีก

การเร่งเพิ่มผลผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและต้องการกำไรในรูปเงินตรา ทำให้ชวนาน—ชาวสวนยางพารา ไม่สามารถพึงพิงแรงงานในครอบครัว แรงงาน เพื่อนฝูง ญาติมิตรและทรัพยากรในห้องถังได้ เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่เพียงพอที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ชวนาน—ชาวสวนยางพาราต้องใช้เงินจ้าง หรือซื้อห้าทรัพยากรากวานอกมาใช้แทน ซึ่งขยายตัวอย่างแพร่หลายในปลายทศวรรษ 2510 ทำให้ความสัมพันธ์ทางการผลิต ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอื้ออาทรต่อกัน ความมีน้ำใจ ค่อยๆ จืดๆ โดยมีเงินเข้ามาแทรก ชวนาน—ชาวสวนยางพารา เริ่มเปลี่ยนวิถีคิด เริ่มคิดถึง “เงิน” นิกถึงประโยชน์ของวัสดุ แทนการนึกถึง “น้ำใจ” การช่วยเหลือเอื้ออาทรกันเช่นในอดีตมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันวิถีชีวิตของผู้คนเริ่มเปลี่ยนไป จากวิถีที่เคยอยู่อย่างเรียบง่าย ผ่อนคลาย ไปสู่วิถีที่สับสน วุ่นวาย เคร่งเครียด ต้องทำงานหนัก ตั้นรนตลอดเวลาเพื่อหาเงินมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ลักษณะนี้ทำให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนจัดจางลงอย่างรวดเร็ว การเก็บตัวกันแน่นเพื่อป้องกันอันตรายทั้งปวงค่อยหายอนาคตเล Sly ชุมชนเริ่มมีปัญหา มีการลักในมายเกิดขึ้นมาก ไม่ว่าจะเกิดจากยาเสพติด หรือมีไม่พอกิน ระบบความเชื่อร่วมกันที่ยึดถือคนให้เป็นพวคเดียวกัน เช่น ความเชื่อเรื่องแม่โพสพจากหายไป การบริโภคเปลี่ยนไปบริโภคแบบสังคมเมือง เน้นการแสวงหาวัตถุ เพื่อปองบอกรักษาภัยไป

ถึงฐานะและความร่วยวายของตน วัฒนธรรมที่ดีงาม เก่ง ความเชื่อ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมเมือง ซึ่งเป็นตัวแทนของระบบทุนนิยม ทำให้ผู้คนอยู่อย่างตัวใครตัวมันมากขึ้น เป็นสภาพที่น่าห่วงใยและกังวลยิ่ง

ในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐ ตั้งแต่รัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ได้พยายามสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นชลประทาน ถนน และการติดต่อสื่อสารต่างๆ การสร้างถาวรตฤதิให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น เป็นเจตนาที่ดีของรัฐที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่เนื่องจากรัฐขาดข้อมูลในระดับพื้นที่อย่างเพียงพอ ขาดการวางแผนและการจัดการที่ดี การก่อสร้างสิ่งเหล่านี้แทนที่จะเกิดผลดีต่อคนในท้องถิ่น กลับกลายเป็นการซ้ำเติมความทุกข์ยากของผู้คนให้หนักหนาสาหัสยิ่งขึ้น เทืนได้ขัดอีกกรณีการปิดปากระบะเพื่อกันไม่ให้น้ำเดิมในอ่าวไทยไหลลงมาในทะเลสาบสงขลา เพื่อให้ชานาสามารถปลูกข้าวได้มากขึ้นหรือการตั้งเครื่องสูบน้ำจีดไปเลี้ยงไว่นาในทุ่งระโนดจนเกินพอดี ทำให้น้ำเดิมไหลย้อนจากปากทะเลสาบขึ้นมาสูง มีผลให้น้ำในทะเลสาบเดิมมากขึ้น² ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในลุ่มน้ำทะเลสาบทั้งระบบดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การกระทำการของเจ้าหน้าที่ของรัฐผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนคนในท้องถิ่นไม่เข้าใจรัฐ มองรัฐในฐานะผู้ที่มาทำความเสียหายให้กับท้องถิ่น เทืนได้ขัดอีกกรณีหนึ่งคือ การปรับปรุงถนน ถนนส่วนใหญ่ที่มีอยู่เดิม ผู้คนสามารถใช้สัญจรไปมาได้ในฤดูแล้ง ในฤดูฝน โดยเฉพาะในช่วงน้ำหลากน้ำจะสามารถไหลผ่านข้ามถนนไปได้ ทำให้เร่นไม่ได้รับความเสียหาย เพราะน้ำไหลลงทะเลได้สะดวก หลังจากรัฐได้พัฒนาปรับปรุงถนนใหม่ ยกระดับให้สูงขึ้นถนนกลายเป็นเชื่อมกันน้ำ ไม่ให้น้ำไหลผ่านไปยังทะเลได้สะดวก ทั้งนี้เพราะกรมทางหลวงผังท่อให้น้ำไหลผ่าน มีขนาดเล็กและจำนวนน้อยแห่งเดียวในปัจจุบัน น้ำจึงไหลไม่ทัน ซึ่งเกิดขึ้นที่บ้านบางแก้วได้ บริเวณเมืองเก่า เดิมก่อนพ.ศ.2521-2522 ยังไม่พัฒนาถนนชานาสามารถทำงานได้ผลดี แต่พอดันเสริบบริเวณด้านบนซึ่งเป็นแหล่งรับน้ำจากคลองต่างๆ ที่ไหลลงสู่ทะเล 5-6 คลอง น้ำไหลประดับเข้ามาท่วมเต็มบริเวณนี้มีระดับน้ำสูงถึง 1.5 เมตร ท่วมขังอยู่ถึง 3-4 เดือน โดยไม่สามารถระบายน้ำลงทะเลได้ทัน ชานบ้านไม่สามารถทำงานได้ เพราะข้าวเมือกุดน้ำขังนานเข้าจะเป็นเสียหายหมด จึงจำเป็นต้องทิ้งนาปล่อยให้พื้นที่เป็นนาร้างตั้งแต่นั้นมา³

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าชานา—ชานวนยางพาราจะมีปัญหามากมายจากสภาพชีวิตที่เปลี่ยนไป เพราะคุณค่าและเงินเข้ามานางานการชีวิตของตน โดยชานา—ชานวนยางพาราที่ควรหนักกึ่งความเสียเบรียบที่เกิดขึ้นจากการเข้าสู่ระบบตลาด โดยที่ตนเองไม่คุ้นเคยและปรับตัวไม่ทัน ถูกกดราคาขึ้นช้อผลผลิตต้องพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอก ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ดังนั้นด้วยภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่ผ่านมายานานตลอดชีวิตของการ ทำงานและการทำสวนยางพารา ชานา—ชานวนยางพาราได้เสนอทางออกที่น่าจะเป็นไปได้ในเวทีชาวบ้าน ทั้งเรื่อง “เศรษฐกิจชานา” และ “เศรษฐกิจชานวนยางพารา” โดยมีสาระสำคัญที่นำเสนอได้ดังนี้⁴

1. ต้องลดต้นทุนการผลิต ซึ่งอาจทำได้โดยการหาพื้นที่ช้าหรือยางพาราที่ให้ผลผลิตสูงกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อช่วยให้ผลผลิตตอบรับสูงขึ้นในพื้นที่เท่าเดิม ซึ่งเท่ากับลดต้นทุนการผลิตไปในตัว ทั้งการทำนาและการทำสวนจะต้องลดการใช้สารเคมีลงไป เพื่อค่อยๆ พื้นสภาพความสมบูรณ์ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้กลับคืนมา

2. ต้องรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาคุณภาพของผลผลิตให้ดีขึ้นและรวมกันขายผลผลิตเพื่อให้มีอำนาจต่อรองจะช่วยลดทอนการเอาเรียดเอาเบรี่ยนของพ่อค้าคนกลางลงได้ ขณะเดียวกันก็จะสามารถตัดพ่อค้าคนกลางให้น้อยลงด้วย การรวมตัวเกิดขึ้นมากماทั้งกลุ่มขนาดน้ำ แลกกลุ่มขาวส่วนยางพาราแต่ที่น่าสนใจคือ การรวมตัวของกลุ่มขายยางบ้านพรุ ซึ่ง พริ้ม นันทรัตน์ เป็นกำลังสำคัญในการก่อตั้งขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2512 สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นระยะเวลานานถึง 30 กว่าปี โดยไม่มีการหยุดชะงัก จึงสมควรนำมาเสนอเป็นแบบอย่างดังนี้

“กลุ่มขายยางบ้านพรุ” ก่อตั้งขึ้นโดย พริ้ม นันทรัตน์ เมื่อ พ.ศ. 2512 โดยมีเป้าหมายเพื่อต่อต้านการเอาเรียดเอาเบรี่ยนของพ่อค้าไม่ว่าจะเป็นการตราช่า การโงน้ำหนัก และการประเมินความชื้นสูงกว่าความเป็นจริง ทำให้ขาวส่วนเสียเบรี่ยน

ในระยะแรกของการก่อตั้งได้รับคำแนะนำและช่วยเหลือจากศูนย์วิจัยยางเป็นอย่างดี มีสมาชิกระยะเริ่มต้นจำนวน 5 คน prag ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถขายยางพาราได้ 7.90 บาทต่อ กิโลกรัม ในขณะที่คนนอกกลุ่มขายได้เพียง 7.30 บาทต่อ กิโลกรัม มีส่วนต่างสูงถึง 60 สตางค์ ต่อ กิโลกรัม ทำให้คนนอกกลุ่มสนใจ เพราะขายได้ราคาน้ำดีจึงเข้ามาร่วมกลุ่มกันมาก มีสมาชิกเพิ่มขึ้น 20-30 คน ในช่วงนี้พ่อค้าเริ่มต่อต้าน เพราะเสียผลประโยชน์ ได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อทำให้กลุ่มแตกแยก ตั้งแต่ห้าชาห้า ห้ายังกับผู้นำ ไปจนถึงให้ขาวส่วนยืมเงินก่อนแล้วค่อยคืนเงินเมื่อขายยาง รวมทั้งจ่ายเงินสดทันทีที่ขายส่วนขาวส่วน พร้อมกันนั้นก็ปล่อยข่าวว่าขายยางกับพ่อค้าจะได้ราคาน้ำดีกว่า ส่วนของกลุ่มนั้นต้องขอ เพราะไม่มีเงินหมุนเวียนเพียงพอ แต่ในที่สุดก็สามารถทำความเข้าใจกันได้ การดำเนินงานจึงรุदหน้าต่อไปด้วยดี

พ.ศ. 2520 ได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็น “กลุ่มพัฒนายางแผ่นและออมทรัพย์เพื่อการผลิต” เนื่องจากสมาชิกขยายตัวมาขึ้น นอกจากรายได้ พริ้ม ไชยภูล อธิบดีกรมพัฒนาชุมชนในขณะนั้น ได้ให้กลุ่มพัฒนา ยางแผ่นฯ ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ยจำนวน 100,000 บาท เพื่อให้สมาชิกยืมทดลองจ่ายในขณะที่ยังไม่ได้ขายยาง ซึ่งตอนนั้นกลุ่มจะขาย 15 วันต่อครั้ง ทำให้สมาชิกขาดเงินทุนหมุนเวียน ในขณะเดียวกัน ก็เริ่มก่อตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น เพื่อที่จะให้การรวมกลุ่มมีความสมบูรณ์และครบวงจร รวมกันขาย ผลผลิต ขายแลกเก็บออมฝักสักจะออมทรัพย์ มีทุนแล้วด้วยร้านค้าหมู่บ้านบริการสมาชิก ในช่วงนี้มีการร่วมระเบียบข้อบังคับการเป็นสมาชิก การตลาด การฝากเงิน การรักษาเงิน ถอนเงิน การเลือกกรรมการ เพื่อดำเนินงาน เพื่อให้การรวมกลุ่มมีประสิทธิภาพและรวดเร็วครอบคลุมขึ้น

“กลุ่มพัฒนายางแผ่นและออมทรัพย์เพื่อการผลิต” ได้พัฒนาภาระหนักขึ้นเรื่อยๆ มีสมาชิกยางเข้ามาร่วมสมทบ 14 กลุ่ม เป็นของหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลบ้านพรุ 11 หมู่บ้าน 11 กลุ่ม จากตำบล พะตง 1 กลุ่ม ตำบลทุ่งลาน 1 กลุ่ม และอำเภอจะนะอีก 1 กลุ่ม เป็นเครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีพลังอย่างมาก ในพ.ศ. 2525 กลุ่มสามารถขายยางได้ 10 วันต่อ 1 ครั้ง จากเดิมที่ขาย 15 วันต่อครั้ง เพราะมีปริมาณยางเพิ่มขึ้น การขายยางของกลุ่มนั้นที่คุณภาพ เป็นยางแผ่นดิบขั้น 2 ทุกคนที่เป็นสมาชิกจะต้องทำยางให้แห้ง สะอาด และบาง ถ้าใครไม่สามารถเงื่อนไขแผ่นยางจะถูกคัดออก ต้องไปขายเองเป็นยางแผ่นดิบขั้น 3 มาถึงจุดนี้ ภาครัฐของกลุ่มได้ขยายกว้างออกไปมากขึ้น มีสมาชิก มากกว่า 50 กลุ่มมากขึ้น มีกิจกรรมเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์รวมยาง ศูนย์สาธิตการ

ตลาด และกลุ่มออมทรัพย์” ใน พ.ศ. 2525 และใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ทางกลุ่มจะได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มพ่อค้าบิชต่างๆ สูงมาก เมื่อถึงกำหนดเวลา ประมาณย่าง พ่อค้าไม่ว่าจะเป็นที่ ต.ทุ่งลุง ต.คลองแวง และต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ. สงขลา จะมีเม้าดูสินค้า เพราะเชื่อใจมาก หลังจากก่อนหน้านี้เคยมาดูอยู่ระหว่างหนึ่ง ในการประมูล จะมีคณะกรรมการไปเก็บของราคาที่พ่อค้าบิชต่างๆ เนี่ยนปิดผนึกไว้ แล้วมาเปิดผนึก ณ ที่ทำการกลางของกลุ่ม เวลา 11.00 น. ณ วันที่มีการประมูล บริษัทได้ให้ราคาสูงสุด ก็จะได้สิทธิในการซื้อขายยางในครั้งนั้น ในกรณีราคาเท่ากันจะให้สิทธิแก่บิชที่ได้รับการเปิดของก่อน เรียกวิธีการนี้ว่า “ประมูลเก็บของ” ซึ่งกลุ่มเริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2532 และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

การดำเนินงานของกลุ่ม โดยเฉพาะคณะกรรมการผู้บริหารจะต้องยึดหลักสำคัญที่สุด 4 ประการ คือ 1. เสียสละ 2. ชื่อสัตย์ 3. อดทน 4. รับผิดชอบ จึงจะทำให้สมาชิกไว้วางใจ และคณะกรรมการจะต้องทำงานอย่างโปร่งใส สามารถเปิดให้มีการตรวจสอบได้ตลอดเวลาที่สมาชิกต้องการ การทำงานที่ชื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา ทำให้ประชาชนกลุ่มและคณะกรรมการได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากสมาชิกสูงมาก ดังนั้นเมื่อกลุ่มนี้มีปัญหานั่นว่างที่มีการซื้อขายน้ำยางซึ่งราคางานก่อภาระต่อประเทศฯ 2520 ซึ่งทำให้การขายยางแผ่นได้กำไรอย่างกว่า แต่แทนที่สมาชิกจะแยกตัวไปขายยางแผ่นกลับให้โอกาสประชาชนและคณะกรรมการแก้ไขปัญหา ปรับเปลี่ยนการซื้อขายยางจากยางแผ่นดิบมาเป็นการซื้อขายน้ำยาง ทำให้กลุ่มไม่แตกสลายไป โดยทางกลุ่มพยายามแผ่นดิบครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. 2536 หลังจากนั้นจะขายเฉพาะน้ำยางเท่านั้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้⁵

ส่วนข่าวนา มีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เพื่อรับรวมผลผลิตข้ายให้ฟ่อค้า แต่การรวมกลุ่มของข่าวนา ยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เพราะสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ ต่างคนต่างทำข่าวนาหลายราย เช่น ข่าวนาที่ อ.เมือง จ.พัทลุง มีหันสินกับโรงสี ซึ่งเกิดจากอุทกภัยครั้งใหญ่ใน พ.ศ. 2518 ทำให้น้ำล่ม ดังนั้นเมื่อกีบเกี้ยวข้าว ก็ต้องขายให้กับโรงสี พัฒนาการของกลุ่มจึงไม่ค่อยขัดเจนนัก อย่างไรก็ตามกลางพืชพืช 2530 การรวมกลุ่มของข่าวนาเริ่มต้น มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการระดมทุนในชุมชนในรูปของการออมทรัพย์ เพื่อให้ข่าวนาได้กู้ยืมเงิน แก้ปัญหาน้ำสินที่เกิดขึ้นมากมายเนื่องจากขาดทุนตั้งแต่ต้นพืชพืช 2530 ในขณะเดียวกันได้รวบรวมผลผลิตเพื่อขายและแปรรูปเพื่อต่อรองกับฟ่อค้าด้วย พัฒนาการของกลุ่มข่าวนาจึงเริ่มเข้มแข็งและมีศักดิ์ที่ดีขึ้น

การรวมกลุ่มกันไม่ว่าจะเป็นข่าวนาหรือกลุ่มสวนยางพารา สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้นำกลุ่มจะต้องทำให้สมาชิกไว้วางใจและผู้นำต้องเข้มแข็ง ชื่อสัตย์ เสียสละ อดทน และรับผิดชอบ สามารถบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามข้อตกลงที่ให้ไว้ตอกันได้อย่างเคร่งครัด ไม่เข่นนักการรวมกลุ่มจะล้มเหลว

ประดิ่นสำคัญที่สุดที่ทุกคนพูดถึง ไม่ว่าข่าวนาหรือสวนยางพารา คือ คุณหนุ่มสาวซึ่งเป็นลูกหลานไม่ยอมทำงานหรือทำสวนยางพารา ผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาดีก็ไปรับราชการหรือทำงานเอกสาร ผู้ที่ต้องออกสักไม่ยอมทำงาน-ทำสวน ออกไปทำงานโรงงานอุตสาหกรรม เพราะได้เงิน ráดเร็ว กว่า แม้คนที่เรียนสำเร็จแล้วว่างงานก็ไม่ยอมลงนา-ไปสวน ข่าวนา-ชาวสวนยางพารา จึงเกรงไปว่าถ้ามีบุตรหลานให้คงจะขายเสียมากกว่าจะลงไปทำนา-ทำสวน ผู้คนส่วนใหญ่ที่มาประชุมกันเกรงว่าพวกเขากำลังเป็นข่าวนาและชาวสวนยางพารารุ่นสุดท้ายหรือไม่ เป็นคำถามที่น่าเป็นห่วงและจะต้องรับแก้ไข

โดยด่วน ก่อนที่อาชีพทำนาและทำสวนยางพารา อาชีพสำคัญของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะหมดความสำคัญลงไป

ในทศวรรษของผู้เขียนทางออกที่น่าจะเป็นไปได้ คือ ชาวนา-ชาวสวนยางพาราต้องรวมกลุ่มอย่างหนียวแน่น แต่ต้องเป็นการรวมกลุ่มด้วยใจสมัคร มีเป้าหมายชัดเจนร่วมกันในการต่อรองกับการเอกสารเดาเบรียบของนายทุน มีการร่วมกันผลิตเพื่อให้ผลผลิตของตนมีคุณภาพ มีการสะสมทุนคู่ขนานกันไป เพื่อช่วยเหลือกันอย่างมากในยามขัดสน และเมื่อมีทุนมากขึ้นควรขยายความร่วมมือให้กว้างขวางออกไปถึงระดับการร่วมลงแรงและร่วมปัจจัยการผลิต เพื่อทำการผลิตในพื้นที่ขนาดใหญ่ พอที่จะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ในที่สุดควรรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผนึกกำลังการทำงานแทนการดำเนินการในระบบทุนนิยม ทั้งด้านการแปรรูป สินเชื่อ และระบบการตลาด

อย่างไรก็ตามการรวมตัวกันของชุมชนจะต้องไม่ผูกติดอยู่กับบุคคลที่เป็นผู้นำเพียงคนเดียว เพราะจะทำให้การรวมกลุ่มเประบางและล้มเหลวได้ง่ายเมื่อขาดผู้นำที่สามารถเชื่อถือและศรัทธาดั่งนั้นการรวมกลุ่มต้องเน้นการผูกพันกันเป็นองค์กร มีข้อตกลงภายในองค์กรเป็นหลักยึด มีกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับพื้นฐานวัฒนธรรมของชุมชน และสามารถประยุกต์วัฒนธรรมภายนอกชุมชนเข้ามาใช้อย่างเหมาะสมกลมกลืน การรวมกันโดยมีรากฐานวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลักสำคัญ จะช่วยให้การรวมกลุ่มมีความเข้มแข็ง ผู้คนในชุมชนสามารถอยู่ด้วยกันอย่างพอเพียง มีศักดิ์ศรี ไม่ต้องภูหันนี้ยังสิน

ในขณะเดียวกันชาวนาและชาวสวนยางพารา ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการปลูกพืชเขียวเดียว เก็บ ทำนา ทำสวน เพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่สามารถช่วยให้ชาวนาชาวสวนยางพารามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยหันไปปลูกพืชชนิดอื่น ทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสมมากขึ้น ด้วยการปลูกข้าวผลไม้ ยางพารา เลี้ยงสัตว์ ผสมผสานกันไปตามแต่ลักษณะของพื้นที่จะเอื้ออำนวย วิธีนี้จะช่วยให้ชาวนาชาวสวนยางพารามีอาหารเลี้ยงชีวอย่างไม่ขาดแคลนตลอดปี ผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขายเพื่อให้มีเงินใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ควรขยายการรวมกลุ่มด้านการอบรมทรัพย์ของชุมชนให้กว้างขวางออกไป เพื่อให้ความช่วยเหลือกันเมื่อเกิดความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมาก เก็บ การรักษาพยาบาล การส่งบุตรหลานเรียนหนังสือ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ผู้คนในชุมชนต้องเปลี่ยนค่านิยม และวิธีคิดใหม่ ต้องไม่คิดแต่กำไร-ขาดทุน ในรูปของเม็ดเงินเพียงอย่างเดียว ให้คิดถึง “น้ำใจ” ของการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือกันอย่างมาก ร่วมพิทักษ์และปกป้องทรัพย์สินของกันและกันเข้าในอดีต โดยอย่างยืดผู้คนเข้าด้วยกันด้วยสายใยวัฒนธรรม ที่มีระบบความเชื่อและประวัติศาสตร์ร่วมกัน

ในส่วนของรัฐต้องเร่งหาวิธีการทำให้ผลผลิตราคาสูงขึ้น ทั้งการแสวงหาตลาดใหม่ๆ การลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร โดยการเร่งวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวและยางพาราที่ให้ผลผลิตสูงเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันต้องเพิ่มปริมาณการบริโภคผลผลิตในประเทศโดยเฉพาะยางพาราให้มากขึ้น ส่วนการพัฒนาท้องถิ่นของรัฐ ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเสริมสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ต้องให้ความช่วยเหลือทางวิชาการเท่าที่จำเป็น แต่ต้อง

ไม่ใช่การขึ้นนำ โดยส่งเสริมให้ข้าวนำข่าวสวนให้ภูมิปัญญาแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยวิธีเข่นนี้จะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง พึงพาตันเองได้ พัฒนาต่อไปได้ ในที่สุดเรอาจจะเห็นความคงทนความเจริญรุ่งเรืองเกิดขึ้นในห้องถินอีกรังหนึ่ง หนุ่มสาวที่ล่องทิ้งไว้ในสวนยางพาราของครอบครัว อาจจะคืนสู่อีกรัง เพื่อสืบทอดอาชีพที่อยู่คู่กับลุ่มน้ำท่าเลสาบสงขลาเป็นเวลานาน

บันทึก้ายบท

¹ กลั่น คงฤทธิ์ อายุ 74 ปี, เวทีข่าวบ้านเรื่อง “เศรษฐกิจชาวนาลุ่มน้ำท่าเลสาบสงขลา”, วันที่ 31 มีนาคม 2545.

² เสารากลุ่มชาวนาตำบลบ้านใหม่, วันที่ 5 มีนาคม 2545.

³ เสารากลุ่มชาวนาตำบลล่องถนน, วันที่ 15 มีนาคม 2545.

⁴ เวทีข่าวบ้านเรื่อง “เศรษฐกิจชาวนาลุ่มน้ำท่าเลสาบสงขลา”, วันที่ 31 มีนาคม 2545 และเวทีข่าวบ้านเรื่อง “เศรษฐกิจชาวสวนยางพาราลุ่มน้ำท่าเลสาบสงขลา”, วันที่ 12 พฤษภาคม 2545.

⁵ สัมภาษณ์ พรีเม่ นันทรัตน์ อายุ 82 ปี, วันที่ 23 เมษายน 2545.

⁶ สัมภาษณ์ ผัน มิตรสุวรรณ อายุ 53 ปี, วันที่ 29 ธันวาคม 2545.

⁷ สัมภาษณ์ ประพันธ์ จันทร์อักษร อายุ 63 ปี, วันที่ 26 เมษายน 2545.

⁸ กลั่น คงฤทธิ์ อายุ 74 ปี, เสารากลุ่มชาวนาตำบลเพชรหา, วันที่ 14 มีนาคม 2545.